

Filosofie - povaha

Slovo „filosofie“ je řeckého původu, a už proto mstíme být opatrní při jeho užívání v jiných historických (a geografických) kontextech. Na prvním místě se musíme tázat, jak filosofii rozuměli sami Řekové. Literární doklady ovšem svědčí o tom, že v běžném užití se toho slova užívalo dost volně (např. se většinou nedělal rozdíl mezi mudrcem, sofistou a filosofem). Proto se musíme tázat, koho můžeme považovat za filosofa s takovou jistotou, že podle něho můžeme měřit také ostatní. Za takového filosofa par excellence byl odjakživa považován Platón, a on sám za takového směrodatného filosofa považoval svého učitele Sókrata. (Po víc než tisíci letech byla za směrodatného filosofa po řadu století považován Aristotelés, a to byl zase žák Platónův, který se ovšem od Platóna v mnoha směrech distancoval a také lišil.) Vedle toho najdeme u nejstarších řeckých filosofů také řadu společných znaků, a některé znaky najdeme jen u některých. Je tedy zřejmé, že vymezení toho, co budeme považovat za „filosofii“ v řeckém smyslu bude nutně záležet také na našem výběru. Ten výběr ovšem nemůže být svévolný, ale musíme jej náležitě odůvodňovat. A v tom odůvodňování musíme stále respektovat celý ten starořecký kontext a brát vážně celou cestu řecké filosofie (ale aniž bychom upadli do nějakého pouhého přehledu rozmanitostí, tj. do eklektismu). Teprve když si v tomto směru uděláme jakési (částečné) jasno, můžeme se začít ohlížet po eventuelních analogiích, pokud něco takového najdeme v jiných kulturách. Po mém soudu je třeba se zaměřit především na následující body:

- a) polemika proti mýtům a mytologiím, nedůvěra vůči narativitě, orientace na pojmy a pojmovost; také specifčnost řečtiny jako „filosofického jazyka“
- b) mimořádný zájem o čísla a geometrické obrazce (jako trénink pojmovosti)
- c) zavádění neologismů tam, kde záleželo na přesném odlišování témat (a jejich pojmové vymezování)
- d) kritika a polemika vůči jiným filosofům, opakované mimořádné úsilí o vymezení „pravé“ filosofie proti pouhým „náhražkám“ nebo „falešným“ filosofiím (pseudofilosofiím) – polemika se sofisty a sofistickou; navazování, stále silnější povědomí o lepším vlastním pojetí proti pojetím jiným (starším)
- e) úsilí o „vnitřní vázanost“ filosofického myšlení, o systematicčnost (nejen soubor moudrostí)
- f) stále propracovanější postupy reflexe jako rozhodující prostředek filosofického zkoumání: nestačilo jen tvrdit, bylo nutně zapotřebí vyvracet opak (eventuelně odlišná tvrzení v téže věci, bylo-li víc možností); reflexe reflexe, atd., a vše pojmově vypracováno, doloženo (quod erat demonstrandum, quod non)
- g) vytvoření samostatného jména pro filosofii a vymezení jeho významu (důležitá je i „legenda“ o konkrétním autorovi).

(Písek, 071019-2.)